

MARK WINBORN

ARTA ȘI TEHNICA
INTERPRETĂRII
ÎN ANALIZA JUNGIANĂ

Traducere din limba engleză de
LAVINIA ȚÂNCULESCU-POPA

EDITURA HERALD
București

APRECIERI PENTRU *ARTA ȘI TEHNICA INTERPRETĂRII ÎN ANALIZA JUNGIANĂ*

„Lucrarea, ușor de parcurs, a lui Mark Winborn acoperă un gol esențial în literatura jungiană privind practica analitică. Perspectiva sa asupra rolului interpretării în cadrul analizei jungiene este atât amplă, cât și atentă la subtilitățile delicate ale dialogului din cadrul procesului terapeutic. Autorul tratează subiectul cu meticulozitate și adaugă reflecții originale bazate pe vasta sa experiență clinică. Această lucrare se prefigurează a deveni unul dintre textele fundamentale pentru formarea psihanalistilor jungieni din zilele noastre.”

Murray Stein, Ph.D., autor al volumelor *Jungian Psychoanalysis* (2010), *Harta sufletului. Moștenirea lui Jung* (Editura Herald, 2022) și *Transformation* (2022), fost Președinte al International Association for Analytical Psychology (IAAP) (Asociația Internațională de Psihologie Analitică)

*

„Această examinare detaliată asupra principalelor perspective jungiene și freudiene cu privire la rolul interpretării în procesul terapeutic le oferă cititorilor din diverse școli analitice și niveluri de experiență o explicație cuprinzătoare a rolului transformator al interpretării în terapia analitică. Winborn își îndeplinește pe deplin scopul de a «îmbina înțelegerea profundă a arhetipului, simbolului și metaforei din tradiția jungiană cu competența în tehnica psihanalitică... realizând astfel o fuziune terapeutică remarcabilă»”.

Howard B. Levine, Profesor la Psychoanalytic Institute of New England East (Institutul de Psihanaliză din New England East) și la Massachusetts Institute for Psychoanalysis (Institutul de Psihanaliză din Massachusetts); autor și editor a numeroase lucrări psihanalitice

„Mark Winborn merită să fie felicitat pentru performanța de a explora și de a reconsidera rolul interpretării în analiza jungiană, acoperind astfel o lacună regretabilă în acest domeniu. Lucrarea de față nu este una aridă, ci una generoasă, plină de viață, robustă și extrem de practică, una care ne duce în inima improvizației momentului interpretativ. Este un volum cuprinzător și, pe lângă faptul că este detaliat și bine documentat, analizează critic fundamentele practicii analitice. Va deveni o resursă indispensabilă pentru mulți ani de-acum înainte.”

Marcus West, Editor-Şef (UK) al *Journal of Analytical Psychology* (*Jurnalul de Psihologie Analitică*, JAP); autor al volumului *Into the Darkest Places* (2018, Routledge)

*

„Această lucrare este o contribuție de referință pentru psihologia analitică, fiind prima carte dedicată integral tehnicii (artei și meșteșugului) interpretării. Mark Winborn a reușit cu măiestrie să integreze gândirea psihanalitică cu abordarea jungiană, creând astfel o operă detaliată, captivantă și profund ancorată în practica clinică. Această carte va fi indispensabilă pentru cursanții jungieni din întreaga lume, oferind totodată clarificări și o reîmprospătare valoroase chiar și celor mai experimentați clinicieni.”

Warren Colman, fost Redactor-Şef (UK) al *Journal of Analytical Psychology* (*Jurnalul de Psihologie Analitică*, JAP); autor al volumului *Act and Image* (2016)

INTERPRETAREA ÎN ANALIZA JUNGIANĂ

Interpretarea analitică este fundamentală în psihanaliză, analiza jungiană și psihoterapia psihanalitică. Psihanaliza, ca artă, este transmisă prin intermediul interpretării. Ce alegi să spui în cadrul analizei, de ce alegi să o spui, cum o spui și când o spui, acestea sunt elementele esențiale ale procesului interpretativ și constituie nucleul lucrării *Arta și tehnica interpretării în analiza jungiană*.

Acest volum este o premieră în literatura din domeniul psihologiei analitice. Până în prezent, procesul interpretării a fost tratat doar pe scurt în literatura clasică jungiană. *Arta și tehnica interpretării în analiza jungiană* oferă o explorare detaliată a procesului, incluzând istoria tehnicii analitice, rolul limbajului în terapia analitică, poetica și metafora interpretării, precum și relația dintre interpretare și atitudinea analitică. De asemenea, pașii necesari pentru crearea unor interpretări clare, semnificative și transformatoare sunt expuși în mod explicit. Pe tot parcursul cărții, sunt oferite exemple clinice și exerciții pentru cititor menite să aprofundeze experiența sa de învățare. Este evidențiată influența perspectivei jungiene asupra procesului interpretativ, precum și utilizarea reveriei analitice și a confruntării în cadrul procesului analitic.

Pe lângă expunerea aspectelor istorice, tehnice și teoretice ale interpretării, această carte pune accent și pe elementele artistice și creative ale procesului interpretativ

care sunt, adesea, trecute cu vederea. În cele din urmă, manifestarea unei atitudini fluide în cadrul procesului interpretativ este esențială pentru a accesa profunzimea și complexitatea psihicului. *Arta și tehnica interpretării în analiza jungiană* va fi de mare interes pentru psihanalisti și psihoterapeuții din toate orientările teoretice și va constitui o lectură indispensabilă pentru studenții care se pregătesc în domeniul psihologiei analitice.

Mark Winborn practică psihanaliza jungiană în Memphis, SUA. Este analist jungian formator în cadrul *Inter-Regional Society of Jungian Analysts* (Societatea Inter-regională a Analizatorilor Jungieni) și la Institutul C.G. Jung din Zürich, și a publicat mai multe cărți despre psihanaliza jungiană. Ține prelegeri la nivel național și internațional pe teme legate de tehnica analitică și psihanaliza comparativă.

Dedic această lucrare pacienților, persoanelor supervizate și studenților care, cu generozitate, mi-au permis să fiu parte din călătoria vieții lor. Prin acest gest, fiecare dintre ei a contribuit la realizarea acestui volum.

CUPRINS

ILUSTRAȚII CARE APAR ÎN CARTE	13
SURSE CITATE ÎN CARTE CU ACORDUL OFICIAL	14
MULȚUMIRI	15
INTRODUCERE	16
CAPITOLUL 1. O PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA TEHNICII ȘI INTERPRETĂRII	25
Tehnica în psihologia analitică	25
Ce este o interpretare?	30
Definiția interpretării	37
Perspectiva lui C.G. Jung asupra tehnicii și interpretării	43
Tendințe în perspectivele postjungiene asupra interpretării	50
Rezumat	55
CAPITOLUL 2. FUNDAMENTELE DISCURSULUI TRANSFORMAȚIONAL	56
Limbaaj, metaforă și poetică în interpretare	56
Interpretare și limbaaj	56
Metaforă și interpretare	75
Poetica interpretării	90
Rezumat	97
Exerciții pentru cititor	98
CAPITOLUL 3. CICLUL INTERPRETATIV	99
Ciclul de interpretare	100
Observarea confruntativă	101
Clarificarea inferențială	104
Interpretarea	110
Construcția	117
Rezumat	122
Exerciții pentru cititor	122

CAPITOLUL 4. ATITUDINEA ANALITICĂ ȘI PRINCIPIILE	
SALE FUNDAMENTALE	124
Atitudinea analitică	124
Principiile de bază	127
Rezumat	141
Exercițiu pentru cititor	142
CAPITOLUL 5. PROCESUL INTERPRETATIV	143
Opera (<i>opus</i>)	143
Pregătirea pentru procesul de interpretare	144
Faza preinterpretativă	146
Interpretarea	154
După interpretare	171
Rezumat	173
Exerciții pentru cititor	174
CAPITOLUL 6. CATEGORII DE INTERPRETARE	175
Interpretările de probă	175
Interpretările cu privire la transfer	177
Interpretări ale contratransferului	182
Interpretările interpersonale	184
Interpretarea mecanismelor de apărare	184
Interpretarea rezistenței	187
Interpretările intrapsihice	187
Interpretările arhetipale	188
Interpretările situațional-ecologice	189
Interpretarea fanteziilor și a viselor	190
Interpretarea comportamentelor	191
Exercițiu pentru cititor	193
CAPITOLUL 7. PERSPECTIVE JUNGIENE	
ASUPRA INTERPRETĂRII	194
Conștiință și <i>insight</i>	194
Teoria complexelor	196
Vorbind cu complexe	200
Circumambularea complexului	210
Arhetipuri, teoria arhetipurilor	
și inconștientul colectiv	221
Interpretarea arhetipală a dialogului analitic	224
Rezumat	237
Exerciții pentru cititor	238

CAPITOLUL 8. REVERIE ȘI INTERPRETARE	239
Ce este reveria?	239
Conceptul de Reverie	241
Reveria și psihologia analitică	242
O metaforă pentru reverie	245
Reverie și neuroștiință	247
Natura multideterminantă a reveriei	247
Componenta somatică a reveriei	250
Experiența reveriei	252
Suspendare și predare în reverie	257
Configurații ale reveriei	259
Capacitatea de a te angaja în reverie	260
Folosirea reveriei	263
Rezumat	265
Exerciții pentru cititor	267
CAPITOLUL 9. CONFRUNTARE ȘI INTERPRETARE	268
Paralele conceptuale ale confruntării	271
Aspecte arhetipale ale confruntării	273
Ambivalența față de confruntare	274
Confruntarea și tensiunea dintre contrarii	277
Confruntarea și rolurile analitice	279
Limbajul confruntării	284
Confruntarea apărărilor și a rezistenței	285
Confruntarea și mecanismele de vindecare	289
Rezumat	293
Exerciții pentru cititor	294
CAPITOLUL 10. FLUIDITATE ȘI CONSOLIDARE	295
Fluiditatea	295
Consolidarea	299
Concluzii	313
ANEXĂ. CERCETĂRI PRIVIND INTERPRETAREA ÎN TERAPIA ANALITICĂ	317
BIBLIOGRAFIE	323
INDEX	346

INTRODUCERE

Pe parcursul formării mele în psihologie analitică, m-am luptat adesea cu întrebarea: „Prin ce se deosebește analiza jungiană de alte forme de terapie?” Din multe puncte de vedere, în afara situațiilor în care nu lucram cu vise, mă simțeam incapabil să disting cu claritate modelul jungian de terapie de alte modele de terapie. Luptându-mă cu această problemă pe parcursul pregătirii mele, am observat că o parte dintre profesorii și supervizorii mei păreau să abordeze intervenția analitică într-o manieră distinctă față de alți analiști pe care îi întâlneam. Dintre aceștia, se distinge în mod vizibil Mel Marshak, care își parcursese stagiul de pregătire analitică în Londra, în cadrul Societății de Psihologie Analitică (engl. *Society of Analytical Psychology*). Destul de curând în formarea mea – pe când citea din notele sale de proces pentru cazurile pe care le prezenta –, aveam să fiu marcat de claritatea, implicarea emoțională și exactitatea (specificitatea) intervențiilor sale. În acel moment, nu realizasem încă faptul că ea oferea exemple de interpretare. Fantasma mea idealizantă era că abilitatea sa de a lucra în acest fel se datora unei înzestrări unice pe care doar ea o avea. În cele din urmă, citind multă literatură psiha-nalitică am realizat că exista o metodă care stătea la baza a ceea ce făcea Marshak. Și mai important a fost că mi-am dat seama că interpretarea analitică era un proces care poate fi învățat și predat. Integrând, în activitatea mea, o centrare asupra tehnicii analitice – cu precădere asupra interpretării –, am început să văd în ce fel procesul analitic diferă de alte abordări terapeutice nu doar cu privire la interpretarea viselor, ci și pe parcursul întregii interacțiuni de natură analitică. La fel de semnificativ a fost pentru mine studiul cu privire la procesele interpretative care m-a luminat cu privire la elementele creative, artistice ale procesului analitic.

Conceptul de interpretare este fundamental pentru procesul de analiză sau psihoterapie analitică. În analiză, mulți factori contribuie la cultivarea experienței transformative, de exemplu, implicarea profundă, capacitatea analistului de a asculta în profunzime și capacitatea de a tolera perioade lungi de ambiguitate. Cu toate acestea, interpretarea analitică rămâne cel mai important mod prin intermediul căruia abordarea analitică, ca artă, este comunicată. Dacă privim vasul analitic drept pânza unui pictor, atunci interpretările sunt culorile utilizate de psihologul specializat în psihologia adâncurilor, împreună cu pacientul¹, pentru a crea tabloul analitic. Ce alege analistul să spună în analiză, de ce alege analistul să spună acel lucru specific, cum îl spune și când îl spune – acestea sunt elementele fundamentale constitutive ale procesului interpretativ².

Uneori, când auzi inițial despre interpretare și tehnică³, poți avea sentimentul că interpretarea și tehnica sunt, într-un fel, seci și mecanice. Și, cu toate acestea, numai când aspectul creativ al analizei prinde viață cu adevărat putem vorbi despre un proces interpretativ, atunci când analistul se manifestă ca

¹ Pe parcursul întregului volum utilizez termenii de „pacient” și „analizand” ca sinonime, referindu-mă la orice persoană implicată în procesul analitic, indiferent de frecvența sau durata procesului. În mod intenționat evit utilizarea termenului „client” care, pentru mine, trimite cu gândul la conotații specifice tranzacțiilor comerciale sau de afaceri centrând atenția în special pe aspectul monetar (schimbul de bani pentru serviciul prestat) în loc de procesul creat reciproc care emerge din relația terapeutică.

² În această carte voi face dese trimiteri la rolul clinicianului analist folosind cuvântul „analist”, dar utilizez termenii analist, terapeut, psihoterapeut, psihanalist, psiholog specializat în psihologia adâncurilor sau clinician analist, ca sinonime, pe parcursul întregului text. Aceste roluri au ca elemente comune relația cu inconștientul, integrarea experienței și crearea semnificației/sensului.

³ Tehnica se referă la mecanismele prin care are loc interacțiunea în procesul analitic – de exemplu, cum începe și finalizează un proces analitic analistul, cum creează un cadru analitic securizat, cum lucrează în matricea diadei transfer–contratransfer, cum discută despre mecanismele defensive și rezistențele pacientului și cum interpretează interacțiunea din cadrul procesului analitic.

un poet: cântărind cu grijă cuvintele, simțind trăirea pe care o transmite, imaginându-și cum se vor potrivi acele cuvinte contextului emoțional creat de ceea ce a fost spus înainte și de ceea ce urmează a fi spus. În cele din urmă, o interpretare este o încercare de a surprinde în limbaj și ton esența a ceva ce este doar parțial văzut, dansând, parcă, în spatele unui văl. Așa cum spune Loewald (1980, p. 242): „Limbajul utilizat în analiză, în cel mai propriu mod al său, respectiv în interpretare este, prin urmare, un act creator similar celui întâlnit în poezie, acolo unde limbajul este folosit pentru a descrie fenomene, contexte, conexiuni și experiențe care nu erau cunoscute și despre care nu s-a vorbit anterior”. Potrivit lui Hillman (1983, p. 108), o schimbare fundamentală se petrece atunci când începem să privim terapia ca pe un proces artistic, respectiv atunci când începem să-i permitem „fanteziei artistice” să existe în afara fanteziei existente deja în terapie. Aceasta este o schimbare care-i permite terapiei să fie abordată în spiritul, nu în litera sa și care protejează împotriva supraevaluării atât a terapiei, cât și a artei.

Cu toate acestea, interpretarea este un proces creativ ca oricare altul; dezvoltarea unui caracter fluid și spontan necesită efort și exercițiu. Artistul – fie că este poet, dansator, muzician, pictor, sculptor sau compozitor – petrece mii de ore practicând tehnicile specifice artei sale. Înainte să poată improviza spontan, muzicienii de jazz petrec ani de zile învățând gamele, structura acordurilor, modurile, progresele standard și tehnica specifică instrumentului lor. Cei care aspiră la a deveni romancieri exersează utilizarea eficientă a unor tehnici literare precum construcția personajelor, povestea din spate, răsturnările de situație, prefigurarea și tehnicile narative de captare a atenției cititorului. Poeții își dezvoltă competența în tehnici precum ritmul, forma, rima și metafora, aluzia și aliterația. Interpretarea este o abilitate esențială pentru terapeutul analitic, dar poate fi folosită în mod eficient numai dacă au fost anterior cultivate fluența și confortul cu interpretarea. A

te lansa în procesul analitic fără să fi învățat arta și meșteșugul interpretării este ca și cum un pictor ar dori să picteze utilizând doar o singură pensulă și o singură culoare. Sigur că se poate realiza o lucrare doar cu aceste materiale pe care le avem la dispoziție, dar posibilitățile sunt foarte limitate.

Tehnica se referă la procesul lucrului analitic mai mult decât la conținutul generat în timpul acestei activități. Atunci când este combinată și cu atitudinea analitică, rezultă un set de abilități care facilitează antrenarea (stimularea, angajarea) inconștientului în timp ce sunt minimizați factorii care interferează cu apariția materialului inconștient. Tehnica oferă o structură de bază procesului analitic: susținerea nevăzută, dar necesară în arta analitică. Așa cum punctează Lear (2009, p.1299), înțelegerea structurii procesului analitic îi permite analistului să conștientizeze întregul ciclu al analizei în timpul alternărilor care apar, din clipă în clipă, pe parcursul ședinței analitice:

Pentru a avea un sens clar al motivului pentru care se procedează cum se procedează într-o secvență analitică, trebuie să existe o înțelegere a scopului psihanalizei; invers, nu se poate avea un sens nuanțat a ceea ce înseamnă psihanaliza dacă nu se înțelege și cum percepția generală a valorii sale ajunge în cascadă până la nivelul momentului analitic [cele mai mici secvențe analitice – n. tr.] pe care îl susține.

Cu toate acestea, în cadrul acestui set comun de tipare fundamentale, concepute pentru a maximiza apariția și angajarea proceselor inconștiente, fiecare analiză se desfășoară, de asemenea, în felul său unic, modelat, în ultimă instanță, de personalitățile pacientului și ale analistului. După cum ne amintește Jung (1953b, par. 6), citând un dicton alchimic, *Ars totum requirit hominem*, arta reclamă omul în totalitate.

¹ Când spun „institute de psihanaliză”, mă refer la acele institute a căror ascendență merge până la ideile lui Freud mai degrabă decât cele ale lui

CAPITOLUL 1

O PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA TEHNICII ȘI INTERPRETĂRII

Tehnica în psihologia analitică

Înainte de a aprofunda subiectul interpretării, este necesar să plasăm interpretarea în contextul mai larg al terapiei analitice și al formării în terapia analitică. În cele mai multe institute de psihanaliză, formarea se concentrează pe două dimensiuni – respectiv asupra teoriei și tehnicii –, în timp ce în institutele jungiene formarea se concentrează asupra teoriei, tehnicii și pe studiul conținutului arhetipal. Cu toate acestea, accentul pus pe aceste arii diferă semnificativ între institutele psihanalitice și institutele jungiene. Institutele psihanalitice acordă o pondere semnificativ mai ridicată tehnicii analizei, în timp ce institutele jungiene pun un accent semnificativ pe studiul conținutului arhetipal, cum ar fi basmele, miturile, religia și alchimia. Se pune accent pe tehnica analizei viselor¹ în cadrul institutelor jungiene, dar tehnicile asociate cu fluxul și refluxul specifice interacțiunii dintre analist și persoana analizată primesc, prin comparație, relativ puțină atenție.

Așa cum am menționat în capitolul introductiv, tehnica se referă la metodele sau procesele prin intermediul cărora are loc interacțiunea analitică. Mai exact, modul în care analistul ascultă, începe și încheie analiza, stabilește cadrul analitic²,

¹ Unele programe de formare jungiene includ și tehnica interpretării imaginilor, a jocului cu nisip și imaginația activă în curricula lor de formare.

² Cadrul analitic se referă la direcțiile generale care trasează modul în care interacțiunea analitică se va desfășura, și anume: a) dacă va fi încurajată asocierea liberă (a spune tot ce-ți vine în minte fără a cenzura gândurile); b) dacă pacientul va utiliza canapeaua sau fotoliul; c) ora, frecvența și durata ședințelor; d) modul în care va fi abordată comunicarea între ședințe; e) stabilirea onorariului și modul în care va fi abordată plata pentru ședințele

dezvoltă o alianță terapeutică¹, lucrează în cadrul matricii transfer-contratransfer, stimulează apărările și rezistențele pacientului, interpretează visele pacientului și interpretează interacțiunea analitică. Aceste arii fundamentale ale tehnicii au fost inițial conturate de Freud (Ellman, 1991), dar au fost clarificate și extinse, în zona psihanalitică, de numeroși autori printre care: Fenichel (1941), Stone (1961), Greenson (1967), Auld și Hyman (1991) și Etchegoyen (2005) pe lângă mulți alții. Literatura psihanalitică include numeroase texte axate pe anumite domenii specifice ale tehnicii analitice. De asemenea, tehnica oferă structura de bază a procesului analitic, suportul nevăzut, dar necesar pentru arta analizei. Integrarea tehnicii facilitează înțelegerea motivelor pentru care terapia analitică necesită forma unică pe care o are și susține dezvoltarea viziunii de ansamblu asupra procesului analitic. Cu toate acestea, fiecare proces analitic se desfășoară în felul său unic, deși se bazează pe o structură fundamentală comună a tehnicii care servește creșterii stimulării proceselor inconștiente. Connolly (2008, p.482) evidențiază relația intimă dintre tehnică, teorie și arta creativă a analizei:

Tehnica [...] provine din noțiunea introdusă de Aristotel de *tehne* sau *ars*, denumire dată acelei activități pline de măiestrie (*poesis*) care își atinge menirea în generarea unei lucrări unice care nu este niciodată desăvârșită în

de analiză; f) acordul cu privire la cazurile întâlnirilor reprogramate, la care pacientul nu a venit, sau a sedințelor anulate, precum și cu privire la concedii; g) problematica legată de contactul fizic; h) modalitatea de amenajare fizică a cabinetului de consultații; i) confidențialitatea; j) și contactul cu părțile externe. Scopul cadrului analitic este de a crea un tip de relație și un mediu care să maximizeze accesarea și înțelegerea materialului inconștient. În cercurile jungiene, acesta este denumit utilizându-se termeni alchimici, cum ar fi construirea vasului alchimic (vas *hermeticum*) sau a vasului închis ermetic (vas *bene clausum*).

¹ Denumită și relație de lucru sau alianță analitică. Alianța terapeutică se referă la capacitatea cuplului analitic de a dezvolta un nivel suficient de încredere reciprocă, intimitate și curiozitate pentru ca procesul analitic să se desfășoare.

întregime, dar care poate sau nu poate să se împlinească și în care certitudinea reușitei este întotdeauna îndoielnică. În *techne*, metoda și teoria emerg din examinarea atentă a modului în care procesul este dus la îndeplinire.

Din acest punct de vedere, structurarea și aspectele creative ale analizei se întrepătrund în același mod în care se petrece improvizația din jazz. Forma minimală, dar necesară – oferită de structura acordurilor –, tempoul și ritmul de bază servesc la modelarea schimbului dintre soliști, în cazul jazzului (Barrett, 2000; Knoblauch, 2000). Barrett (2000, pp. 232, 233, 238) descrie procesul de improvizație în felul următor:

A spune că jazzul este improvizat înseamnă că jazzul este spontan și nu necesită repetiții [...] Atunci când se improvizează, se călătorește în necunoscut și se așteaptă să creeze idei muzicale coerente care sunt noi și imprevizibile [...] muzicianul care improvizează face conexiuni între materialul vechi și cel nou și adaugă la construcția în desfășurare.

Structura este suficient de minimală pentru a fi încurajată diversificarea semnificativă în exprimare, însă este oferită și o influență ce conferă suficientă organizare pentru a preveni dezintegrarea sub forma unui haos muzical. Punerile în scenă (engl. *enactments*), trecerea la act (engl. *acting out*) și „analiza sălbatică” (engl. *wild analysis*) (Freud, 1910) ar putea fi considerate echivalentul haosului în situația cadrului analitic.

Cu excepția câtorva cărți axate pe tehnica analizei jungiene, în literatura jungiană, spre deosebire de literatura psihanalitică, există o relativă lipsă a textelor care fac trimitere la tehnica analitică.¹ Atunci când se discută despre tehnică în psihologia analitică, se accentuează, cu precădere, tehnica interpretării viselor mai degrabă decât tehnicile asociate cu stabilirea și menținerea interacțiunii analitice atunci când analiza viselor nu are loc.

¹ De exemplu, Fordham (1974a, 1978), Lambert (1981), Dieckmann (1991) și Sedgwick (2001).

CAPITOLUL 4

ATITUDINEA ANALITICĂ ȘI PRINCIPIILE SALE FUNDAMENTALE

Înainte de a continua cu procesul de interpretare, este esențial să discutăm despre procesele și atitudinea care susțin procesul interpretativ. Din experiența mea, realitatea psihică, intersubiectivitatea, indeterminarea tainic-semnificativă, adevărul narativ, evitarea deciziei premature, dialectica dintre necunoscut și cunoscut și o concentrare asupra experienței trăite sunt principiile care stau la baza atitudinii analitice.

Atitudinea analitică

Cultivarea unei atitudini analitice este esențială pentru a folosi eficace procesul interpretativ. Fără dezvoltarea acestui principiu de bază în activitatea noastră, terapia analitică devine doar o altă formă de psihoterapie. Multe alte forme de psihoterapie pot fi practicate în primul rând prin aplicarea teoriei și a tehnicii, fără a lua în considerare în mod serios atitudinea terapeutului. Prin intermediul atitudinii analitice, întâlnirea cu inconștientul și necunoscutul este plasată în centrul demersului analitic, înaintea altor preocupări sau considerații. Aceasta se reflectă în modul în care analistul ascultă, se comportă, gândește, simte și se implică în procesul analitic. Atitudinea analitică cuprinde, în esență, o atitudine etică adoptată față de procesul analitic în sine (Allphin, 2005). Conform lui Schafer (1983, p. 7):

Atitudinea analitică va fi evidentă în curiozitatea permanentă a analistului, în dorința sa de a explora și în deschiderea sa față de imprevizibil. Aceasta se va reflecta și în

faptul că analistul nu ia nimic ca fiind de la sine înțeles, fiind mereu gata să-și revizuiască ipotezele sau concluziile la care a ajuns, să tolereze ambiguitatea sau închiderile parțiale din proces, pe perioade îndelungate, să accepte puncte de vedere alternative și să suporte și să conțină experiențele de neputință, confuzie și singurătate care, nu rareori, caracterizează procesele analitice ale fiecărei persoane analizate.

Wolkenfeld (1990) subliniază faptul că „internalizarea atitudinii psihanalitice” (p. 103) reprezintă obiectivul principal al formării psihanalitice, dincolo de predarea teoriei sau a tehnicii.

Jung nu utilizează, în mod specific, expresia „atitudine analitică” în operele sale, dar ne putem imagina că viziunea sa despre atitudinea analitică ar include, în mod necesar, și atitudinea simbolică (Jung, 1971, par. 819) ca o fațetă a atitudinii analitice generale a terapeutului. Jung (1954b, par. 315) formulează o perspectivă similară cu cea caracteristică atitudinii analitice discutând despre abordarea pe care atât analistul, cât și persoana analizată ar trebui să o aducă în demersul analitic, afirmând că ambii trebuie să:

creadă [...] implicit în sensul și valoarea conștientizării, prin care părți până acum inconștiente sunt supuse alegerii conștiente și criticii conștiente. Pacientul este pus ca atare în fața unor probleme și este stimulat în direcția unei judecăți conștiente și a unei decizii conștiente, ceea ce nu înseamnă însă nimic mai puțin decât o provocare directă a funcției etice, făcându-se astfel apel la acțiune și la totalitatea personalității.¹

Rothstein (1995, p. 45) asociază îndeaproape utilizarea tehnicii analitice și manifestarea atitudinii analitice: „Ceea ce este esențial în tehnica analitică este atitudinea analistului [...] Alte caracteristici ale cadrului analitic, cum ar fi frecvența

¹ Traducere apărută la Editura Trei – OC16, 2013, trad. Daniela Ștefănescu. (N. tr.)

ședințelor și utilizarea divanului, deși importante, nu sunt întotdeauna absolut esențiale”. Poland (2002, p. 807) încadrează problema chiar mai succint, indicând că „tehnica este atitudinea concretizată” și oferă sintagma „atitudinea interpretativă” pentru a surprinde esența atitudinii analitice aplicate procesului interpretativ.

Prin urmare, atitudinea analitică este instrumentul fundamental de orientare al analistului în procesul analitic; busola procesului analitic (a se vedea Figura 4.1). Felul în care se poziționează analistul în ședință, ce acțiuni întreprinde și cum trăiește experiența analizei, toate vor fi influențate de funcția de direcționare pe care atitudinea analitică o deține. În plus, dintr-o perspectivă jungiană, atitudinea analitică va fi, de asemenea, influențată de impactul Sinelui analistului (Ulanov, 1999).

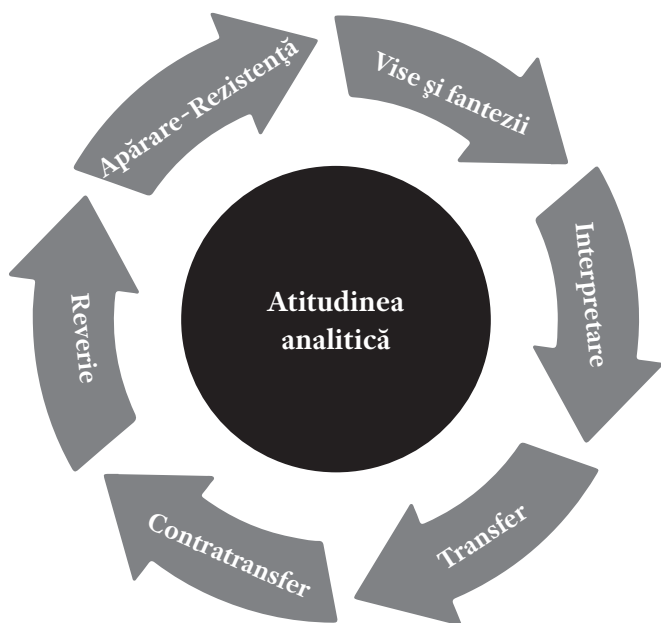

Figura 4.1 *Atitudinea analitică în calitate de instrument de orientare (busolă)*